

A new species of *Potentilla* L. (*Rosaceae*) from the Northwest Himalayas

Nový druh rodu *Potentilla* L. (*Rosaceae*) ze severozápadního Himálaje

B. K. Dikshit and G. Panigrahi

DIKSHIT B. K.¹⁾ and PANIGRAHI G.²⁾ (1984): A new species of *Potentilla* L. (*Rosaceae*) from the Northwest Himalayas. — *Preslia*, Praha, 56 : 173—175.

Potentilla sojakii DIKSHIT et PANIGRAHI sp. n. from the Northwest Himalayas is described. It is suggested that the species may be of hybrid origin with *P. argyrophylla* WALL. ex LEHM. as one of its probable parents.

1) *Botanical Survey of India, Coimbatore — 641 003, India.*

2) *Botanical Survey of India, Howrah — 711 103, India.*

In the course of our revisionary studies on the genus *Potentilla* L. in India, we came across a few specimens collected from Ladakh in Kashmir and in the Spiti Valley of the Himachal Pradesh, both in the Northwest Himalayas. These specimens could not be identified with any known species of the genus *Potentilla* L.

The subterminal coniform styles suggested their placement in the subgenus *Hypargyrium* (FOURR.) JUZ. Because of its strikingly long styles, ternate to digitately 5-foliolate radical leaves with serrate-dentate leaflets, these are assigned to the sect. *Haematochroae* (WOLF) SCHIMAN-CZEIKA, not to the sect. *Multifidae* (RYDB.) JUZ., the later being characterized by always pinnate leaves, often with pinnatifid leaflets and substantially shorter styles.

J. SOJÁK (National Museum of Prague, Czechoslovakia) in whose honour we name the species as *P. sojakii* in consideration of the contributions made by him to the systematics of the Asiatic *Potentillas*, confirmed that these specimens may be described as representing a new species (personal communication no. PM5-271/82 dated 12. 10. 1982).

He observed that the new species "has never been described and published although it was known to the monographers LEHMANN and WOLF but both considered it *P. argyrophylla*". WOLF designated it as *P. argyrophylla* WALL. ex LEHM. var. *insignis* (ROYLE) LEHM., but the SOJÁK's (in litt.) revision of the holotype of *P. insignis* ROYLE, deposited in Liverpool (LIV), showed that it has all leaves ternate with leaflets above green and is completely identical with typical *P. argyrophylla* WALL. ex LEHM.

P. sojakii appears to be of hybrid origin with *P. argyrophylla* var. *leucochroa* (LINDL. in WALL. nom. nud.) HOOK. f. as one of its parents. It resembles *P. argyrophylla* var. *leucochroa* in its whitish brown velvety tomentum on the leaflets, stipules and on the outer surfaces of the epicalyx and calyx lobes,

yellow petals and long, coniform styles, but differs from it in having unbranched shorter rootstock and above all in radical leaves 5-foliolate.

In *P. argyrophylla* var. *leucochroa*, on the other hand, the radical leaves are always ternate, the woody rootstock is conspicuously stouter and often branched, the plants are usually shorter in size and leaflets are on the upper surface and on veins beneath covered with shining yellowish brown velvety tomentum. *P. argyrophylla* var. *argyrophylla* is characteristic by longer stems, by all leaves ternate, with leaflets above green, only dispersely hairy (similarly to veins on the underside), opaque.

Potentilla sojakii DIKSHIT et PANINGRAHI sp. nova (Plate XIV)

Potentillae argyrophyllae var. *leucochroae* proxime affinis, a qua differt caudice eramoso brevior, foliis radicalibus quinatis, digitatis vel subdigitatis (i.e. foliolis duobus exterioribus 2.0—3.5 mm remotis), caulibus floriferis sparsim albo-pilosis.

Holotypus: India, Himachal Pradesh, Spiti Valley, Shetigar, 4300 m, 25 July 1972, U. C. BHATTACHARYA 48842, BSD; isotypus in CAL.

Paratypi: India, Himachal Pradesh, Lahul Valley, CHOTADARA, 3850 m, 11 September 1961, N. C. NAIR 16845, BSD; Jammu and Kashmir; Ladakh, U. C. BHATTACHARYA 52321, BSD and PR.

Perennial herbs. Rootstock erect, unbranched, \pm woody, basal portion imbricately clothed with the remnants of stipules and dead petioles. Radical leaves 3—7 per plant, subdigitately to digitately 5-foliolate (lower pair of leaflets 2.0—3.5 mm apart from the upper three) rarely intermixed with a ternate leaf, 2.5—8.5 cm long. Cauline leaves ternate, 1.7—3.5 cm long; petioles 0.5—1.0 mm diam. Stipules of radical leaves scarious, 1.5—2.5 cm long, base 4—6 mm broad, brown, sparsely hairy to densely silky; auricles acute-acuminate, entire; stipules of cauline leaves herbaceous, broadly ovate, acute, 6—12 \times 2—6 mm, entire or acutely 2—3 toothed. Leaflets sessile, obovate, 8—30 \times 5—15 mm, base cuneate, apex obtusely rounded, margin acutely or obtusely 8—13(—21) toothed, upper surfaces densely clothed with white to brownish yellow silky hairs, but the lower surfaces dusty-white farinose and silky lending the leaves a velvety touch.

Flowering stems 1—5 per plant, ascendent to erect, terete, upto 26 cm long, 2—3 mm diam., branching in the upper one-third part and far overtopping the radical leaves.

Inflorescences in lax corymbs, 2—5 flowered. Pedicels 2—9 cm long, sometimes with a pair of small woolly hairy bracts at the middle; flowers 1.8 to 2.0 cm across, penta-(hexa-)merous, bisexual, and perigynous. Episepala 5 (or 6), elliptic-ovate, 2.0—3.0 mm broad, acute, entire, occasionally 2—3 toothed, slightly shorter than sepals. Sepala 5 (or 6), ovate, acute, entire, 4—6 \times 2.5—3.0 mm; both the episepals and the sepals on the outerside hairy like the leaves, but the inner-side of sepals glabrous. Petals 5 (or 6), obovate, apex retuse, 9.0—10.5 mm long, one and a-half times-to-twice longer than the sepals, yellow. Stamens 20, arranged in three whorls, 1—2.5 mm long; filaments filiform; anthers basifixed, ditheous. Receptacles saucer-shaped, not enlarged after entthesis, short and soft-hairy-velvety to touch. Pistils many; ovary ovoid, glabrous; styles subterminal, coniform with thickened base, \pm 1.8 mm long, 2—3 times longer than the ovary; stigma swollen, irregular in shape. Achenes glabrous.

Flowering: July.

Distribution: India (Jammu and Kashmir and Himachal Pradesh).

Petiole anatomy: Epidermis single-layered with unicellular hairs; hypodermis 4-layered, collenchymatous; cortex 5–7-layered; vascular bundles three in number, the middle one bigger than the two laterals and arched on the proximal side by a 4–5-layered sclerenchymatous tissue; bundle-sheath absent.

ACKNOWLEDGEMENTS

Thanks are due to the Director, Botanical Survey of India, for awarding a Research Fellowship to one of us (BKD) and providing necessary facilities and to Dr. N. C. MAJUMDAR, Botanical Survey of India, Howrah, for the Latin diagnosis.

Received 10 May, 1983

See also plate XIV in the Appendix.

H. Genaust:

Etymologisches Wörterbuch der botanischen Pflanzennamen

2. verbesserte Auflage. — Birkhäuser Verlag, Basel—Boston—Stuttgart 1983, 390 str., na křídě bez přebalu, cena neuvedena. (Kniha je v knihovně ČSBS.)

Možná, že lecko z odborníků, zabývajících se aspoň zájmově a v případě vědecké nevyhnutelnosti ve své práci také etymologií latinských vědeckých jmen nebo přívlastků rostlin, by mohlo překvapit, že 2. vyd. všestranně příkladně zpracované a moderně pojaté Genaustovy příručky vychází až po sedmi letech po jejím 1. vyd. (1976). Musím však hned s nepředstíranou lítostí upozornit, že vědeckých spisů, jejichž vzor nám předkládá Genaust, je více než pokrovná.

V seznamu literatury v Genaustově příručce (str. 29) není uvedena jediná publikace, která by vyšla z moku a pera českého nebo slovenského botanika-etymologa. V naší odborné literatuře máme sice několik vynikajících spisů nebo kratších studií (V. Machek, V. Šmilauer), jež se ovšem týkají pouze etymologie českých nebo slovenských jmen rostlin. Zčásti není z tohoto hlediska zanedbatelný ani Stručný etymologický slovník jazyka českého, 2. vyd. (1978) nebo učebnicový Úvod do etymologie (1981), obsahující přehlednou a skoro vyčerpávající kapitolu o vývoji etymologického bádání vůbec. Četné, ovšem zcela ryze autorovy názory na různé etymologické problémy o jménech rostlin jsou též v až monstrózně obrovitém rukopisném Botanickém slovníku, chovaném v depozitáři základní knihovny ČSAV (Národní 3), na němž téměř celý svůj život pracoval býv. ředitel škol v Třebovli u Kouřimí Oldra Josef Novotný. A nelze posléze zapomenout na etymologické poznámky, jež uvádí dole na stránkách pod čarou F. Polívka v 2. až 4. dílu své Národní květeny země koruny české (1900–1904).

Při probírání textu Genaustovy příručky jsem měl po ruce i její 1. vyd. (1976) ze své soukromé knihovny. Úvodní kapitoly textu jsou beze změn (str. 9–29). U některých hesel jsem však proti 1. vyd. zjistil zestručnění nebo naopak rozhojnění textu. Příkladem jsou *Aster* (str. 62), *Brownea* (81), *Deschampsia* (142), *Diclytra* (143), *Disocactus* (147), *Edgeworthia* (153), *Fraseria* (172), *Gilia* (179), *Gmelina* (181), *Knautia* (212), *Merulius* (245), *Regnellidium* (315) a *Rozites* (323). Četná jména i přívlastky rostlin jsou však i ve 2. vyd. autorem nerozluštěna (celkem asi 25). Podle jejich psaní i výslovnosti se lze ve většině případů domnívat, že tyto převážně přívlastky subtropických nebo tropických rostlin mají původ v nějakém domorodém nářečí, v prastarých názvech rostlin převzatých od předků apod. Některé by se však daly přece jen rozluštit, a to snad i takto. Nalézt v Indexu Kewensis u jména příslušného druhu citaci jeho prvotní diagnózy nebo prvotního popisu, protože tam se podle nich zjistí místo, kde byly a kdy publikovány. V nich jsou totiž lecky vysvětlivky autora uveřejněného taxonu o původu jím použitého jména nebo přívlastku. Přiznávám ovšem, že je mnohdy nemožné zjistit příslušný údaj, jde-li o jeho uvedení v prastarém a zlomkovitě se v knihovnách vyskytujícím časopise nebo sborníku.

Proti 1. vyd. byla ve 2. vyd. vyřešena autorem etymologie např. jen rodů *Leccinum* (str. 219), *Vatricaria* (379) a ještě několika dalších. Sám mohu připojit na tomto místě vysvětlení několika jiných, Genaustovi zatím nejasných slov. Např. přídavné jméno *pirinicus* je od pojmenování Pirin Planina v jihozáp. Bulharsku, přívlastek *macha* je synonymem pro označení pšenice polby čili dvouzrnky ve starých gruzínských slovnících (dnes se často nazývá „asli“), přídavné jméno *atlanticus* je vhodné používat ve spojení s oceánem, tedy *mare atlanticum* (Atlantský oceán), zatímco pro označení horstva v severozáp. Africe se zdá účelnější nazvání *atlanteus* nebo snad i „barbarský“ utvořené přídavné jméno *atlassicus*; označení *atlanteus* používal již v 1. stol. př. n. l. římský básník Horatius Flaccus ve spojení *finis atlanteus* k pojmenování nejzápadnějšího cípu západ. afrického břehu, tedy v podstatě pro dnešní atlaské země. Jinak jsem v obou vyd. Genaustovy příručky postrádal starší a etymologicky pozoruhodná slova, která botanikové použili jako druhotné přívlastky pšenice, jejichž vlastí je zhruba Přední Asie. K nejzajímavějším příkladům patří třeba slovo *urartu* (název *urarti* nebo *ararti* se označovala již v klínovém písmě stará Arménie, hlavně oblast mezi jezerem Vanským a řekou Aras), slovo *urarti* souvisí zřejmě s pozdějším označením Ararat, dále slovo *boeoticus*, což je odvozeno od pojmenování Boiotie, krajiny ve starověkém střed. Řecku mezi Atikou a Fókidou s hlavním městem Théby, slovo *alemanus* souvisí s francouzským l'Allemagne a allemand (= česky Německo, německý), slovo *araraticus* se vztahuje k horské skupině Ararat (5156 m n. m.), uváděné již v bibli a ležící v Turecku poblíž hranic s Íránem a Arménskou SSR, *ispahanicus* patří ke jménu středofiránského města Isfahán, slovo *carthlicus* k dávnému pojmenování Gruzínců jako Karthli, Kartalie bylo starší jméno pro nejlátnější oblast Gruzie, obývanou prvotními Gruzínci, ve slovníku chybí i termín *amplissifolius* (složenína *amplus* a „*folius*“), jež lze česky nejhodněji přeložit jako plnolistý nebo bohatolistý, stačilo by i listnatý.

Zdá se tedy, že pro příští vyd. Genaustovy příručky by bylo účelné doplnit její slovní bohatství jmény rodů i jejich přívlastků aspoň zběžným vyexcerpováním hlavních obsáhlých Květen, v nichž je zpracováno bohatství rostlinstva. A nelze zanedbat ani prohlédnutí příručky, kterou sestavil J. Ch. Willis (A dictionary of the flowering plants and ferns. 7. ed., Cambridge 1966).

Značná odborná cena Genaustova slovníku tkví také v tom, že u jmen rodů odvozených od příjmení osoby je uvedeno její celé jméno, včetně doby jejího života. Poněvadž jde v řadě případů o osoby málo nebo jen nepřesně obecně známé (patří mezi ně kromě vlastních profesionálních botaniků také příslušníci jiných profesí), byl by jejich seznam jako samostatná součást v dalším vyd. Genaustovy příručky jistě uvítán především pisateli květen států, oblastních flór, enumerací rostlin jakéhokoli zaměření, rozsáhlejších pomůcek pro určování rostlin apod., a to se všemi údaji, jež by bylo možno o nich zjistit a byly by věrohodné, protože tito autoři pokládají za zcela účelné připojit do svých děl aspoň seznam plných jmen autorů a vhodných zkratk jejich příjmení, jež patří k taxonomům, které uvádějí ve svých spisech. V této souvislosti si dovoluji upozornit, že četná příjmení dosud nebo ještě nedávno žijících botaniků, která byla základem pro rodová jména některých rostlin, lze nalézt v adresářích taxonomů — specialistů, které vyšly už ve dvou vydáních ve sbírce Regnum Vegetabile (vol. 13, Utrecht 1958 a vol. 72, Utrecht 1971).

Na str. 112 recenzované knihy by bylo vhodné upřesnit umístění starověké Kilikie do jihozápad. Malé Asie. Z 1. vyd. se i do 2. přesunula chyba v sousledí abecedy, po heslu *Harpephyllum* následuje *haspan*, *hassjoo* a *hastatus* a poté teprve *Harrisia*, *Hartia* atd. V seznamu citované literatury se mohlo uvést již 10. vyd. příručky Zander—Encke—Buchheim (1972), dále 2. vyd. klasického díla Wittsteina (Erlangen 1956), nemusely se opomínout dva účelně zpracované slovníky, a to R. Schubert et G. Wagner, Pflanzennamen und botanische Fachwörter (7. Aufl., Leipzig—Radebeul 1975) a F. A. Heinichen, Lateinisch-deutsches Taschenwörterbuch zu den klassischen und ausgewählten spät- und mittellateinischen Autoren (11. unveränderte Aufl., Leipzig 1981). Účelně použitelný je samozřejmě slovníček latinsko-anglických geografických termínů v učebnicové příručce (str. 206—235), se seznamem titulů použité literatury, kterou sestavil W. T. Stearn (Botanical Latin, London et Edinburgh 1966).

Poznámky recenzenta se většinou týkají jejich využití až při eventuálních příštích vydáních příručky. Ve srovnání s 1. vyd. je nutno velmi příznivě hodnotit výrazně zlepšenou jakost papíru a tisk. Genaustův slovník lze právem označit jako etymologicko-botanický originál s vysokou vědeckou hodnotou. Formát knihy je opravdu příruční, i její vazba je příkladem řemeslného umění. Genaustův Etymologisches Wörterbuch der botanischen Pflanzennamen lze tedy s více než klidným svědomím doporučit i jako ojedinělé zpracování tématu na pracovní stolky všech botaniků, především nomenklatoriků a systematiků, kteří chtějí získat základní údaje o latinských, vědeckých jménech a přívlastcích rostlin a hlavně o jejich prvotním vzniku.

V. Jirásek

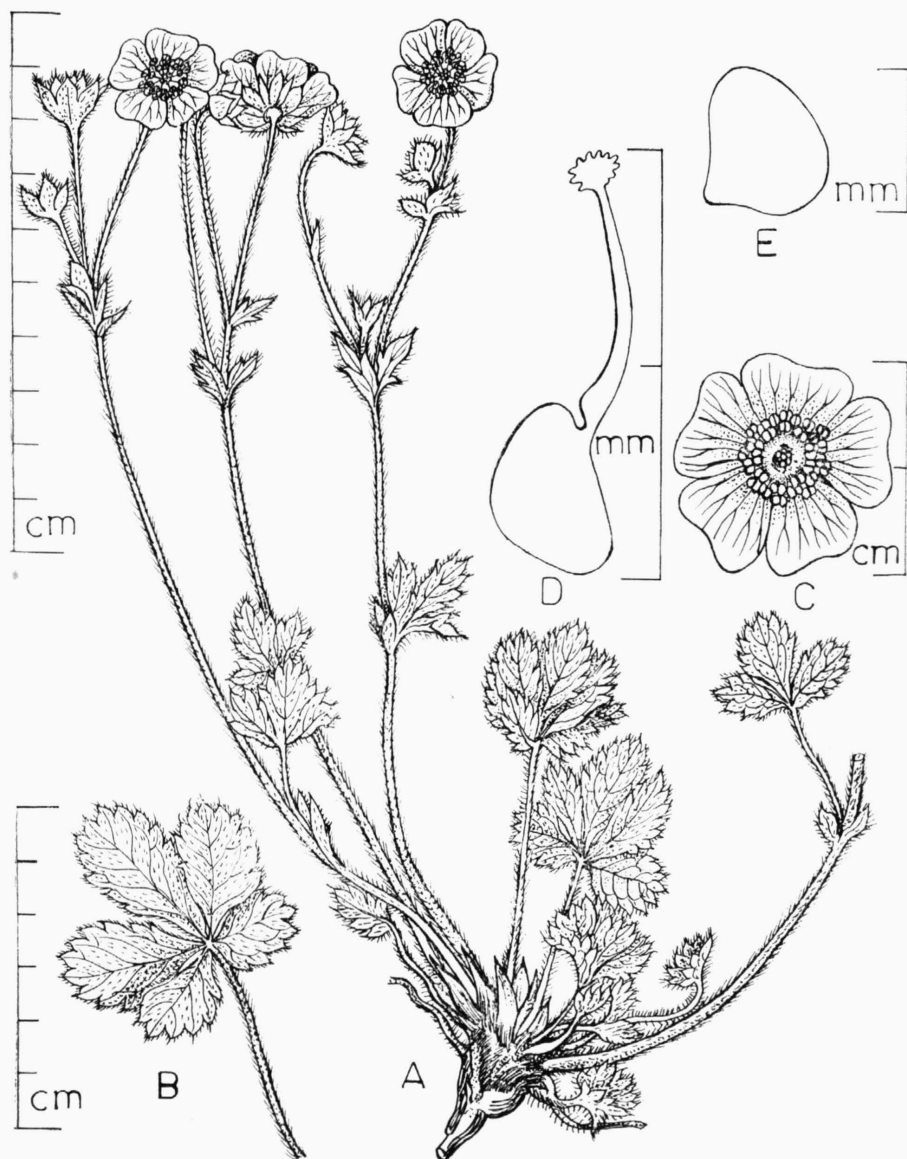


Plate XIV. — *Potentilla sojakii* DIKSHIT et PANIGRAHI sp. n. A: habit, B: a five-foliolate leaf, C: a flower (front view), D: carpel with style conform with thickened base, E: achene.

B. K. Dikshit et G. Panigrahi: A new species of *Potentilla* L. (*Rosaceae*) from the Northwest Himalayas